

Vivika Juntunen

AMMATILLINEN TOIMIJUUS HOIVA-ALALLA – SYSTEMAATTINEN KIRJALLISUUSKATSAUS

Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta
Kandidaatin tutkielma
Joulukuu 2024

TIIVISTELMÄ

Vivika Juntunen: Ammatillinen toimijuus hoiva-alalla – systemaattinen kirjallisuuskatsaus
Kandidaatin tutkielma
Tampereen yliopisto
Elinikäinen oppiminen ja kasvatus
Joulukuu 2024

Tutkimuksen taustalla on hoiva-alan murros, jossa keskeisiä keskustelunaiheita ovat olleet hoitajamitoitus, palkkaus, ulkomaisten hoitajien integrointi ja työssä jaksaminen. Hoiva-alan ammatteja yhdistää pieni palkka ja kova työtaakka, mikä heijastuu ammatillisen toimijuuden käsitteeseen. Ammatillinen toimijuus viittaa yksilön kykyyn toimia aktiivisesti ja aloitteellisesti omassa työssään ja työympäristössään. Se on moniulotteinen käsite, joka sisältää osallisuuden, vaikutusmahdollisuudet, tunteet ja yhteiskunnalliset rakenteet.

Tutkimuksen tarkoituksena on luoda katsaus siihen, millaista tutkimusta ammatillisesta toimijuudesta hoiva-alalla on Suomessa tehty. Tutkimusaineisto koostuu suomenkielisistä vertaisarvioituista artikkeleista, jotka on kerätty Finnan tietokannasta. Aineiston valinnassa käytettiin tiukkoja kriteerejä, ja lopulliseen analyysiin valittiin 4 artikkelia.

Tutkimusmetodina käytettiin systemaattista kirjallisuuskatsausta, joka on tarkasti määritelty ja toistettavissa oleva tutkimusmenetelmä. Aineisto analysoitiin laadullisella sisällönanalyysillä, ja keskeisiksi teemoiksi nousivat ammatillinen toimijuus, hoitotyön etiikka, alanvaihto, kollegiaalinen vertaistuki, pandemia, motivaatio, ammatillinen kielitaito ja maahanmuuttajat.

Tutkimustulokset osoittavat, että ammatillista toimijuutta tarkastellaan usein muiden teemojen yhteydessä. Eettinen toimijuus, alanvaihto, motivaatio ja kollegiaalinen vertaistuki ovat teemoja, joissa ammatillinen toimijuus ilmenee. Ammatillinen toimijuus yhdistetään työhyvinvointiin ja työssä pysymiseen liittyväksi tekijäksi.

Ammatillinen toimijuus on keskeinen tekijä hoiva-alan työntekijöiden hyvinvoinnissa ja työssä viihtymisessä. Jatkuva oppiminen ja aktiivinen toimijuus tukevat toisiaan ja edistävät yksilön ammatillista kehitystä.

Avainsanat: ammatillinen toimijuus, hoiva-ala, hoitajat, työhyvinvointi

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
2	TUTKIMUKSEN TEOREETTISIA LÄHTÖKOHTIA	5
2.1	Ammatillinen toimijuus	5
2.2	Hoiva-ala	8
2.3	Elinikäinen oppiminen ja ammatillinen toimijuus.....	9
3	TUTKIMUKSEN TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	11
	TUTKIMUSMENETELMÄT	12
3.1	Kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä	12
3.2	Kirjallisuuskatsauksen aineisto	13
4	TUTKIMUKSEN TULOKSET	16
5	POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	19
5.1	Tutkimuksen yhteenveto	19
5.2	Tutkimuksen pohdinta	20
5.3	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	21
5.4	Jatkotutkimusehdotuksia	21
	LÄHTEET	22

1 JOHDANTO

Tutkimuksen taustalla on murroksessa oleva hoiva-ala, jossa viime vuosina on ollut yhteiskunnallisen keskustelun aiheena esimerkiksi hoitajamitoitus, hoitajien palkka, ulkomaisten hoitajien integrointi, hoitajien arvostus, hoitajien työssä jaksaminen, pysyminen ja viihtyminen, sekä näihin yleisesti liittyen hoiva-alan kiinnostavuus opiskelu- ja työpaikkana.

Hoiva-alan ammatteja ovat muun muassa sairaanhoitaja ja lähihoitaja. Hoiva-alan ammatteja yhdistää pieni palkka ja kova työtaakka. Sairaanhoitajien työolobarometrin (2023) mukaan palkan ei koeta nousevan tehtävien vaativuuden kasvaessa. Työntekijöiden vaihtuvuus työpaikoilla on suurta verrattuna muihin aloihin (Mankki, 2023). Nämä peilautuvat ammatillisen toimijuuden käsitteeseen.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on luoda katsaus siihen, millaista tutkimusta ammatillisesta toimijuudesta hoiva-alalla on Suomessa tehty.

Ammatillinen toimijuus ja arvostus ovat molemmat tärkeitä osia yksilön työelämässä kokemasta hyvinvoinnista ja menestyksestä. Vähäsantasen ym. (2017) mukaan ammatillisella toimijuudella tarkoitetaan yksilön kykyä toimia ja vaikuttaa aktiivisesti omassa työssään ja työympäristössään. Tämä voi sisältää päätöksentekoa, ongelmanratkaisua, aloitteellisuutta ja vastuunottoa omasta työstään.

Sairaanhoitajien työolobarometrin (2023) tulokset osoittavat, että sairaanhoitajat ovat tyytymättömiä esimerkiksi palkkoihin, työhyvinvointia tukevan toiminnan suunnitelmallisuuteen, perehdytykseen ja työnohjausmahdollisuuksiin. Toisaalta sairaanhoitajat pitävät työtään mielekkäänä, ja korkeatasoinen hoidon laatu on työhyvinvoinnin kannalta merkittävintä. Ammatillisen toimijuuden kasvattaminen voisi lisätä työssä viihtymistä. Barometrin tulokset ovat hälyttäviä.

2 TUTKIMUKSEN TEOREETTISIA LÄHTÖKOHTIA

2.1 Ammatillinen toimijuus

Vähäsantanen ym. (2017) määrittelevät ammatillisen toimijuuden käsitteen viittavan yleisesti yksilön aktiivisuuteen, aloitteellisuuteen ja kykyyn toimia omassa ammatillisessa kontekstissaan. Siihen liittyy myös osallisuuden ja kokemusten merkitys omasta työstä ja elämästä sekä todellisten vaikutusmahdollisuuksien tunnistaminen ja hyödyntäminen. Toimijuus nähdään dynaamisena ja moniulotteisena ilmiönä, joka muotoutuu yksilön vuorovaikutuksessa yhteiskunnallisten rakenteiden ja käytäntöjen kanssa.

Vähäsantasen ym. (2017) mukaan ammatillista toimijuutta, jota englanniksi kutsutaan professional agencyksi, on laajasti tutkittu ja käsitelty kasvatustieteissä, aikuiskasvatuksen alalla sekä sosiologian, psykologian ja naistutkimuksen tieteellisessä kirjallisuudessa. Toimijuudesta käytävä keskustelu on monitieteistä ja laajaa, ja eri tieteenaloilla on esitetty erilaisia määritelmiä ja näkökulmia siihen.

Eteläpelto ym. (2014) ovat systemaattisesti lähestyneet toimijuuden käsitettä tieteellisessä kirjallisuudessa ja eritelleet neljä merkittävää lähestymistapaa sen ymmärtämiseen: sosiologinen, jälkistrukturalistinen naistutkimus, sosiokulttuurinen lähestymistapa sekä elämäntutkimus. Jokaisella lähestymistavalla on omat painotuksensa ja teoreettiset perusteensa, jotka vaikuttavat siihen, miten toimijuus nähdään ja analysoidaan.

Eteläpellon ym. (2014) mukaan ensinnäkin sosiologinen lähestymistapa korostaa yhteiskunnallisten rakenteiden ja institutionaalisten käytäntöjen vaikutusta yksilön toimijuuteen. Toiseksi jälkistrukturalistinen naistutkimus tarkastelee toimijuutta sukupuolen ja valtarakenteiden näkökulmasta, painottaen erityisesti niiden vaikutusta naisten mahdollisuuksiin toimia omilla ehdoillaan. Kolmanneksi sosiokulttuurinen lähestymistapa korostaa vuorovaikutusta ja

oppimista sosiaalisessa ja kulttuurisessa kontekstissa sekä yksilön ja yhteisön välisiä suhteita toimijuuden muotoutumisessa. Neljänneksi elämänkulkututkimus tutkii yksilön toimijuutta ja sen kehitystä elämänkaaren eri vaiheissa, huomioiden yksilön kokemukset ja kontekstit eri elämäntilanteissa.

Eteläpelto ym. (2014) ehdottavat, että ammatillisen toimijuuden käsitteellistäminen olisi hedelmällisintä subjektikeskeisen sosiokulttuurisen lähestymistavan näkökulmasta. Tämä lähestymistapa korostaa yksilön aktiivista roolia ja osallisuutta omassa oppimisessaan ja toiminnassaan sekä hänen kykyään vaikuttaa ja muokata omaa ammatillista ympäristöään. Subjektikeskeinen sosiokulttuurinen lähestymistapa mahdollistaa moniulotteisen ja dynaamisen näkökulman ammatilliseen toimijuuteen, jossa huomioidaan yksilön sisäiset prosessit ja ulkoiset ympäristötekijät vuorovaikutuksessa keskenään. Tämä näkökulma tarjoaa syvällisen ymmärryksen siitä, miten ammatillinen toimijuus muotoutuu ja ilmenee käytännössä erilaisissa ammatillisissa konteksteissa.

Eteläpellon ym. (2014) määrittelemänä subjektikeskeinen sosiokulttuurinen lähestymistapa ammatilliseen toimijuuteen työssä ilmenee yksilöiden tai yhteisöjen tekemissä valinnoissa, vaikutusmahdollisuuksien käytössä ja kantojen ottamisessa, jotka vaikuttavat heidän ammatillisiin identiteetteihinsä ja työhönsä. Työntekijän ammatillinen identiteetti, joka sisältää ammatilliset ja eettiset sitoumukset, ihanteet, motivaatiot, kiinnostukset ja tavoitteet, on läheisesti kietoutunut hänen työhistoriaansa, -kokemukseensa, osaamiseensa, asiantuntijuuteensa ja kompetensseihinsä. Nämä toimivat työntekijän kehityksellisinä varantoina ja yksilöllisinä resursseina ammatilliselle toimijuudelle.

Eteläpelto ym. (2014) määrittelevät, että subjekteilla on kehollinen, praktinen ja diskursiivinen suhde (työn) todellisuuteen, joka rakentuu ajallisesti kattamaan menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden. Ammatillista toimijuutta harjoitetaan aina tietyissä historiallisesti muotoutuneissa työpaikan sosiokulttuurisissa ja materiaalisissa olosuhteissa ja tiettyä tarkoitusta varten, jotka sekä resursoivat että rajoittavat toimijuutta. Tarve ammatilliseen toimijuuteen korostuu erityisesti liittyen ammatillisen identiteetin neuvotteluun, työssä oppimiseen ja oman työn ja työolojen (luovaan) kehittämiseen.

Tärkeää ammatillisen toimijuuden tutkimuksessa on tarkastella yksilöllistä ja sosiaalista ulottuvuutta erikseen ja tunnistaa niiden vuorovaikutus ja vastavuoroinen rakentuminen toisiinsa (Eteläpelto ym., 2014).

Hökkä & Vähäsantasen (2012) mukaan ammatillinen toimijuus on moniulotteinen käsite, joka kattaa osallisuuden, vaikuttamisen, päätöksenteon ja aktiivisen identiteettityön. Tämä viittaa yksilön kykyyn ottaa aktiivisesti osaa omaan työhönsä ja työyhteisöönsä sekä vaikuttaa niiden kehittämiseen. Työntekijöiden toimijuuden tukemisen on havaittu edistävän koko työyhteisön hyvinvointia, oppimista ja menestystä. Eläminen työelämän jatkuvien muutosten keskellä edellyttää aktiivisia ja rohkeita työntekijöitä, jotka ovat valmiita ottamaan vastuuta omasta työstään ja vaikuttamaan yhteisiin asioihin työssä.

Hökkä & Vähäsantanen (2014) painottavat ammatillisen toimijuuden ilmentymisessä tunteiden keskeistä merkitystä. Työnimu, onnellisuus ja ilo ovat olennainen osa työelämää, ja niillä on vahva yhteys organisaatioiden tuottavuuteen, innovatiivisuuteen ja työntekijöiden hyvinvointiin. Lisäksi armollisuuden tunne, joka käsittää oman rajallisuuden ja epätäydellisyyden hyväksymisen, on osoittautunut merkittäväksi toimijuutta tukevaksi tekijäksi. Tämä tunne vapauttaa paljon energiaa, mikä edistää työntekijöiden kykyä toimia ja kehittyä ammatillisesti.

Hökkä & Vähäsantanen summaavat ammatillisen toimijuuden ja siihen liittyvien tunteiden muodostavan olennaisen osan työelämän dynamiikkaa ja olevan keskeisiä tekijöitä niin yksilöiden kuin organisaatioidenkin menestyksen kannalta. Työpaikoilla tulisi pyrkiä tukemaan ja edistämään työntekijöiden ammatillista toimijuutta sekä luomaan ilmapiiriä, joka rohkaisee avoimuuteen, innostukseen ja armollisuuteen.

Heideggerin (2000) filosofia korostaa ihmisen olemassaolon ja läsnäolon keskeistä merkitystä. Hänen ajatuksensa ovat vaikuttaneet moniin eri tieteenaloihin, mukaan lukien filosofian lisäksi psykologiaan, sosiologiaan ja myös koulutukseen. Ammatillinen toimijuus voidaan nähdä Heideggerin ajatusten valossa käsitteenä, joka perustuu ihmisen olemassaolon ja läsnäolon kysymyksiin. Heideggerin mukaan ihminen ei ole vain passiivinen toimija ympäristönsä suhteen, vaan hän on aktiivisesti läsnä ja osallistuu maailmaan olemalla siinä läsnä.

Ammatillisessa toimijuudessa ihminen ilmentää omaa olemassaoloaan ja läsnäoloaan tekemällä aktiivisia valintoja, ottamalla vastuuta omasta toiminnastaan ja vaikuttamalla ympäröivään työympäristöönsä. Toimijuus tässä mielessä ei ole pelkästään ulkoisten tekijöiden reaktiivista vastaanottamista, vaan se on aktiivista osallistumista ja vaikuttamista omassa työssä ja ammatillisessa ympäristössä. Heideggerin filosofian kautta voidaan myös ymmärtää, että ammatillinen toimijuus liittyy syvällisesti yksilön kokemukseen omasta olemassaolostaan ja omasta suhteestaan työhönsä ja ammattiin. Toimijuus ilmenee yksilön pyrkimyksessä löytää merkityksellisyyttä ja tarkoitusta omassa työssään sekä ilmaista omaa ainutlaatuista olemassaoloaan ammatillisissa valinnoissa ja päätöksissä.

Näin ollen ammatillinen toimijuus voidaan nähdä käsitteenä, joka juontaa juurensa Heideggerin ajatuksiin ihmisen olemassaolosta ja läsnäolosta maailmassa, ja se ilmenee yksilön aktiivisena osallistumisena ja vaikuttamisena omassa työssään ja ammatillisessa ympäristössään.

Yhteenvedona voidaan todeta, että toimijuus käsittää yksilön kyvyn toimia aktiivisesti ja aloitteellisesti omassa ammatillisessa kontekstissaan. Keskeisiä tekijöitä ovat osallisuus, vaikutusmahdollisuudet, tunteet, yhteiskunnalliset rakenteet, sukupuoli ja valtarakenteet, vuorovaikutus ja oppiminen sekä elämänkaaren eri vaiheet. Vähäsantanen ym. (2017) korostavat toimijuuden dynaamisuutta ja vuorovaikutusta yhteiskunnallisten rakenteiden kanssa. Eteläpelto ym. (2014) tarjoavat monipuolisen lähestymistapojen kirjon, mutta suosittelevat subjektikeskeistä sosiokulttuurista näkökulmaa. Hökkä & Vähäsantanen (2012, 2014) painottavat tunteiden merkitystä ja niiden vaikutusta toimijuuteen ja työyhteisön hyvinvointiin.

2.2 Hoiva-ala

Hoiva-ala viittaa sosiaali- ja terveydenhuollon sektoriin, joka keskittyy erityisesti ihmisten elämän ja hyvinvoinnin tukemiseen tarjoamalla hoiva-, huolenpito-, ohjaus-, neuvonta- ja kasvatuspalveluita. Tämä ala kattaa monenlaisia ammatteja ja työtehtäviä, joissa huolehditaan esimerkiksi

ikäntyneiden, vammaisten ja muiden erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden perustarpeista ja hyvinvoinnista (Lehmuskoski, 2017; Valtioneuvosto, 2015).

Lehmuskoski (2017) summaa, että hoiva-alan erityispiirteisiin kuuluu ihmiskeskeisyys, jossa työntekijät tarjoavat empaattista ja hellää hoivaa sekä luovat luottamuksellisia suhteita asiakkaisiin ja heidän perheisiinsä. Lisäksi hoiva-alalla korostetaan moninaisuutta ja yhdenvertaisuutta, huomioiden kielelliset ja kulttuuriset ominaispiirteet sekä noudattaen yhdenvertaisuuslain mukaisia periaatteita. Valtioneuvoston (2015) mukaan kokonaisvaltainen lähestymistapa on myös keskeinen, sillä hoiva-alan työssä pyritään huomioimaan asiakkaan fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset tarpeet kokonaisvaltaisesti.

Latomaan (2017) mukaan hoiva-alan työntekijöiden on jatkuvasti päivitettävä osaamistaan ja seurattava alan kehitystä, mikä edellyttää elinikäistä oppimista ja ammatillista kehittymistä. Eettisyys ja vastuullisuus ovat myös tärkeitä, sillä työntekijöiden on toimittava asiakkaiden parhaaksi ja noudatettava alan eettisiä ohjeita ja säädöksiä.

2.3 Elinikäinen oppiminen ja ammatillinen toimijuus

Elinikäinen oppiminen ja ammatillinen toimijuus ovat tiiviisti yhteydessä toisiinsa, sillä molemmat käsitteet korostavat jatkuvaa kehittymistä ja aktiivista osallistumista työelämään.

Opetushallituksen mukaan elinikäinen oppiminen tarkoittaa jatkuvaa taitojen ja tietojen päivittämistä koko elämän ajan. Tämä on erityisen tärkeää nopeasti muuttuvassa työelämässä, jossa uudet teknologiat ja toimintatavat vaativat jatkuvaa oppimista ja sopeutumista. Elinikäisen oppimisen avaintaidot, kuten kriittinen ajattelu, ongelmanratkaisu ja viestintätaidot, ovat keskeisiä työelämässä menestymisen kannalta.

Ammatillinen toimijuus puolestaan viittaa Kopakan (2020) mukaan yksilön kykyyn toimia aktiivisesti ja aloitteellisesti omassa ammatillisessa kontekstissaan. Se sisältää osallisuuden, vaikuttamisen, päätöksenteon ja aktiivisen identiteettityön. Ammatillinen toimijuus edellyttää, että yksilö tunnistaa omat vaikutusmahdollisuutensa ja hyödyntää niitä työssään.

Elinikäinen oppiminen tukee ammatillista toimijuutta tarjoamalla yksilölle tarvittavat taidot ja tiedot, joiden avulla hän voi toimia tehokkaasti ja vaikuttavasti työssään. Samalla ammatillinen toimijuus edistää elinikäistä oppimista, sillä aktiivinen ja aloitteellinen työntekijä on usein motivoitunut kehittämään itseään ja oppimaan uutta. Kopakka (2020) toteaa, että tämä vuorovaikutus luo positiivisen kehän, jossa oppiminen ja toimijuus vahvistavat toisiaan.

Yhteenvetona voidaan todeta, että elinikäinen oppiminen ja ammatillinen toimijuus ovat keskeisiä tekijöitä yksilön ammatillisessa kehityksessä ja työelämässä menestymisessä. Ne tukevat toisiaan ja mahdollistavat jatkuvan kehittymisen ja sopeutumisen muuttuviin työelämän vaatimuksiin.

3 TUTKIMUKSEN TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimuksen keskeinen kysymys on, millaista tutkimusta ammatillisesta toimijuudesta hoiva-alalla Suomessa on tehty. Tämä kysymys ohjaa koko tutkimusprosessia ja määrittää, millaista aineistoa kerätään ja miten sitä analysoidaan. Tutkimuksen tavoitteena on koota systemaattinen kirjallisuuskatsaus tutkimuksista, joissa hoiva-alan työntekijöiden ammatillista toimijuutta on tarkasteltu. Tämä tarkoittaa, että tutkimuksessa pyritään löytämään ja analysoimaan kaikki relevantit tutkimukset, jotka käsittelevät tätä aihetta Suomessa. Lisäksi tutkimus pyrkii tunnistamaan jatkotutkimusehdotuksia, jotka voisivat edistää ymmärrystä ammatillisesta toimijuudesta hoiva-alalla. Näin tutkimus voi osaltaan auttaa parantamaan hoiva-alan työolosuhteita ja houkuttelevuutta.

TUTKIMUSMENETELMÄT

3.1 Kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä

Vilka (2023) määrittelee kirjallisuuskatsauksen tutkimusmenetelmäksi, joka tiivistää ja arvioi aiempaa tutkimustietoa vastaten ennalta asetettuun tutkimuskysymykseen. Se yhdistää sekä määrällisiä että laadullisia tutkimuksia, ja sen tavoitteena on tuottaa kriittinen synteesi aiheesta. Vilka (2023) korostaa, että kirjallisuuskatsaus vaatii tekijältään huolellista orientaatiota ja monimenetelmällistä lähestymistapaa. Kirjallisuuskatsauksen tapoja on neljä: narratiivinen kirjallisuuskatsaus, integratiivinen kirjallisuuskatsaus, systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja meta-analyysi.

Tutkimuksen metodologiaksi valittiin systemaattinen kirjallisuuskatsaus. Vilkan (2023) mukaan systemaattinen kirjallisuuskatsaus on tarkasti määritelty ja toistettavissa oleva tutkimusmenetelmä, joka pyrkii vastaamaan tiettyyn tutkimuskysymykseen. Siinä voidaan selvittää, mitä aiheesta tiedetään tai ei tiedetä.

Ensimmäiseksi systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa määritellään tutkimuskysymys, joka on selkeä ja tarkka kysymys, johon kirjallisuuskatsaus pyrkii vastaamaan. Tämän jälkeen kerätään aineistoa laajasti ja kattavasti eri tietokannoista ja lähteistä, jotta kaikki relevantti tutkimus saadaan mukaan. Aineiston valinnassa käytetään tiukkoja kriteerejä, joiden perusteella tutkimukset valitaan mukaan tai jätetään pois. Valitut tutkimukset analysoidaan systemaattisesti ja kriittisesti. Lopuksi tulokset raportoidaan yhteenvedon ja synteessin muodossa, jotka vastaavat alkuperäiseen tutkimuskysymykseen.

Systemaattinen kirjallisuuskatsaus on erityisen hyödyllinen, kun halutaan saada kokonaiskuva tietystä tutkimusaiheesta ja varmistaa, että kaikki relevantti tieto on huomioitu.

3.2 Kirjallisuuskatsauksen aineisto

Tämän kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on selvittää, millaista tutkimusta ammatillisesta toimijuudesta on tehty Suomessa hoiva-alalla. Tiedonhaun kohderyhmänä on hoiva-alan työntekijät. Mukaan valitsen tutkimukset, joissa toimijuutta käsiteltiin hoiva-alan työntekijän omasta ammatillisesta näkökulmasta. Haun ulkopuolelle rajaan artikkelit, joissa kohderyhmänä oli potilaat, ohjaajat tai muut ammattiryhmät. Haun ulkopuolelle rajaan myös artikkelit, joissa toimijuutta tarkastellaan vain jostain muusta kuin ammatillisesta näkökulmasta.

Hakutermin valintaan käytän aiheeseen liittyvää kirjallisuutta ja ajankohtaisia artikkeleita sekä tutkielmia. Huomasin, että termiä toimijuus käytetään myös ilman ammatillinen –sanaa, kun kyse on hoiva-alan työntekijän omasta näkökulmasta asian tarkastelusta. Kokeilen useita erilaisia hakuterminvaihtoehtoja useissa eri tietokannoissa, jotta löydän sopivimman.

Aineiston hankintaan valitsen lopulta Finnan ja Tampereen yliopiston Andorin. Kävin läpi muitakin tietokantoja, mutta näistä löytyi relevantteimpia hakutuloksia. Hakulausekkeeksi valitsen (*hoit* toimijuus). Rajaan hakua vain artikkeleihin, jotka on julkaistu vuosina 2018-2024 ja jotka on saatavilla verkossa. Finnasta löytyy 38 artikkelia ja Andorista 7 artikkelia.

Tässä vaiheessa luen artikkeleiden otsikot ja avainsanat sekä tiivistelmän. Valitsen vain suomen kielisiä vertaisarvioituja artikkeleita. Sopivalta vaikuttavissa artikkeleissa teen sanahaun sanalle (toimij*), jolla selvitän, käsitelläänkö artikkelissa ammatillista toimijuutta vai muuta toimijuutta, sekä onko toimijuus ollut artikkelissa merkittävässä roolissa vai yksittäisinä mainintoina. Tässä vaiheessa huomaan, että sopivia artikkeleita on vain 3 kappaletta. Laajennan hakua 2013-2024 vuosina julkaistuihin. Andorista löytyy yhä 7 artikkelia, ja Finnasta löytyy tällä rajauksella 56 artikkelia. Andorista löytyvä sopiva artikkeli on myös Finnassa, joten valitsen aineiston lopulliseksi tietokannaksi Finnan.

Taulukoin kirjallisuuskatsaukseen valitut artikkelit taulukkoon 1. Sarakkeeseen *Artikkeli* on kirjattu aineistojen nimi, tekijät ja julkaisuvuosi. Muissa sarakeissa erittelen ketä tutkittu, teemat ja mihin teemaan liittyen ammatillista toimijuutta on tarkasteltu.

TAULUKKO 1.

Artikkeli	Ketä tutkittu	Teemat	Mihin teemaan liittyen ammatillista toimijuutta on tarkasteltu?
Kaipainen, V., Kuurne, K., & Collin, K. (2024). Kätilöiden eettinen toimijuus synnytyskulttuurin murroksessa	Sairaalasynnytysten parissa työskentelevät kätilöt	Ammatillinen toimijuus, hoitotyön etiikka	Hoitotyön etiikkaan
Ring, M., Makkonen, T., Kaarakainen, M., & Maunu, A. (2024). Sairaanhoitajat: osaavia ja aktiivisia ammattilaisia vai käsipareja?	Hoitoalan jättäneet sairaanhoitajat	Alanvaihto, ammatillinen toimijuus	Alanvaihtoon
Laaksonen, H. & Kivinen, P. (2022) Hoitotyön kollegiaalinen hybridivertiaistuki	Kotihoidon hoitajat	Kollegiaalinen vertaistuki, toimijuus, pandemia	Kollegiaaliseen vertaistukeen
Virtanen, A. (2013) Minä sairaanhoitajana: tulevaisuuden	Englannin kielisessä koulutusohjelmassa sairaanhoitajaksi	Ammatillinen kielitaito, motivaatio,	Ammatilliseen kielitaitoon, motivaatioon

minuudet motivaatiota muokkaamassa	opiskelevat maahanmuuttajat	toimijuus, maahanmuuttajat	
--	--------------------------------	-------------------------------	--

4 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Analysoin artikkelit laadullisella sisällönanalyysillä ja löysin seuraavat teemat: (ammattillinen) toimijuus, hoitotyön etiikka, alanvaihto, kollegiaalinen vertaistuki, pandemia, motivaatio, ammatillinen kielitaito ja maahanmuuttajat. Ammatillista toimijuutta tarkasteltiin kaikissa tutkimuksissa liittyen johonkin toiseen teemaan (Taulukko 1.). Artikkeleissa (1) ja (2) käytetään termiä ammatillinen toimijuus, ja artikkeleissa (3) ja 4) käytetään termiä toimijuus, mutta käytännössä niissä tarkoitetaan ammatillista toimijuutta.

Artikkelissa (1) teemoja ovat ammatillinen toimijuus ja hoitotyön etiikka. Aineisto muodostuu kättilöiden narratiivisista puolistrukturoiduista haastatteluista. Haastattelut on analysoitu narratiivisella analyysillä. Tutkimuksen aiheena on eettisen toimijuuden käsitteen rakentaminen integroimalla ammatilliseen toimijuuteen hoitotyön etiikan näkökulma. Keskeisenä tuloksena selviää, että eettinen toimijuus näyttäytyy kättilöiden kertomuksissa kompleksisena ilmiönä, joka ilmenee eri tavoin koettujen vaikuttamismahdollisuuksien mukaan. Kättilöiden eettinen toimijuus on tilannekohtaista ja vaihtelee järjestelmän rajoitusten ja synnyttäjien toiveiden välillä. Eettinen toimijuus on vahvaa suhteessa synnyttäjiin, mutta järjestelmän rajoitukset aiheuttavat eettistä stressiä. Ammatillinen toimijuus on tutkimuksessa tarkasteltavana kättilöiden narratiiveissa hoitotyön etiikan ilmaisuihin liittyen ja ilmenee eettisten päätösten ja hoitotyön etiikan kautta.

Artikkelissa (2) teemoja ovat ammatillinen toimijuus ja alanvaihto. Aineistona on hoitoalan jättäneiden sairaanhoitajien kirjoituksia, jotka ovat osa suurempaa kirjoitusaineistoa ja aineisto on analysoitu tulkitsevalla fenomenologisella analyysillä. Tutkimuksen aiheena on hoitoalan jättäneiden sairaanhoitajien kokemukset ammatillisen toimijuuden murtumisesta. Tutkimuksen keskeinen tulos on, että ammatillisen toimijuuden murtumakokemukset ovat hoitoalan jättäneiden sairaanhoitajien toistuvia ja alalta pois työntäviä kokemuksia. Sairaanhoitajien ammatillinen toimijuus murtuu, kun

ammattilliset arvot ja työarjen käytännöt ovat ristiriidassa. Toimijuutta tarkastellaan murtumisen kokemuksiin liittyen. Ammatillisen toimijuuden murtumia esitetään kolme: ammatillisen arvostuksen puute, sosiaalisen tuen tarve sekä hallinnan menetyksen kokemus. Tutkimuksen analyysin perusteella keskeisimpinä ammatillisen toimijuuden resursseina näyttäytyivät osaaminen ja jatkuva kehittyminen.

Artikkelissa (3) teemoja ovat kollegiaalinen vertaistuki, toimijuus ja pandemia. Tutkimusaineiston keräämiseksi on käytetty teemahaastatteluita ryhmähaastatteluina. Haastattelut on analysoitu induktiivisella sisällönanalyysillä. Tutkimuksen aiheena on kokemukset kollegiaalisesta vertaistuesta pandemian aikana ja tutkimuksen myötä kollegiaalinen vertaistuki on tehty näkyväksi. Tutkimuksessa keskeiset tulokset osoittavat, että kotihoidossa vertaistuki on yleensä spontaania ja välitöntä eikä organisoitua. Kollegiaalinen vertaistuki on tärkeää hoitotyöntekijöiden toimijuuden tukemisessa, erityisesti pandemian aikana. Hybridimalli, joka yhdistää kasvokkain tapahtuvan ja virtuaalisen vertaistuen, on tehokas tapa tukea ammatillista toimijuutta. Tutkimuksen avulla mallinnetaan hoitotyön kollegiaalisen hybridivertaistuki uudelle käsitteelliselle tasolle. Toimijuus liittyy tutkimuksessa vertaistukeen ja toimijuuden huomattiin vahvistuvan hoitajilla, jotka saavat kollegiaalista vertaistukea. Kollegiaalinen vertaistuki auttaa käsittelemään työssä kohdatut haasteet ja stressitilanteet. Työhyvinvointi, työn laatu ja hoitajien kokema oppiminen lisääntyivät toimijuutta vahvistavan vertaistuen myötä.

Artikkelissa (4) teemoja ovat motivaatio, ammatillinen kielitaito, toimijuus ja maahanmuuttajat. Tutkimuksen aineistona on kansainvälisten sairaanhoitajaopiskelijoiden suulliset narratiivit ja työharjoittelua ohjaavien hoitajien haastattelut. Haastattelut on toteutettu puolistrukturoituina teemahaastatteluina. Haastattelut on analysoitu narratiivisen analyysin ja dialogisen käsitysanalyysin avulla. Tutkimuksen aihe on Suomessa englannin kielisessä koulutusohjelmassa sairaanhoitajiksi opiskelevien maahanmuuttajien odotukset omasta kielitaidosta ja tulevaisuudesta ja miten odotukset näkyvät motivoituneisuutena työharjoitteluissa. Keskeisenä tuloksena selviää, että motivaatioon opiskella ammatillista suomen kieltä on vaikutusta tulevaisuuden minuuksilla ja toimijuudella, mutta lisäksi ympäristön oppimismahdollisuudet on havaittava sekä päästävä osalliseksi niihin. Toimijuus on liitetty erityisesti

motivaatioon. Toimijuuden kehittyminen tuen avulla auttaa yksilöä havaitsemaan oppimismahdollisuuksia ympäristössään ja tekee yksilöstä motivoituneemman.

Ammatillisesta toimijuudesta hoiva-alalla on tehty Suomessa tutkimusta niin, että käsite liittyy muihin teemoihin ja tutkimuksen aiheena on jokin muu kuin ammatillinen toimijuus suoraan. Aineiston artikkeleita yhdistää, että ammatillinen toimijuus yhdistetään työssä jaksamiseen, työssä pysymiseen tai työhyvinvointiin liittyväksi aiheeksi.

5 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

5.1 Tutkimuksen yhteenveto

Tutkimus käsittelee hoiva-alan ammatillista toimijuutta Suomessa, keskittyen erityisesti siihen, millaista tutkimusta aiheesta on tehty. Hoiva-ala on ollut yhteiskunnallisen keskustelun keskiössä, ja tutkimuksen taustalla ovat muun muassa hoitajamitoitus, palkkaus ja työssä jaksaminen.

Ammatillinen toimijuus määritellään yksilön kyvyksi toimia aktiivisesti ja aloitteellisesti omassa työssään ja työympäristössään. Se on moniulotteinen käsite, joka sisältää osallisuuden, vaikutusmahdollisuudet, tunteet ja yhteiskunnalliset rakenteet.

Hoiva-ala kattaa monenlaisia ammatteja, joissa huolehditaan esimerkiksi ikääntyneiden ja vammaisten henkilöiden hyvinvoinnista. Alalla korostetaan ihmiskeskeisyyttä, moninaisuutta ja yhdenvertaisuutta. Työntekijöiden on jatkuvasti päivitettävä osaamistaan ja toimittava eettisesti. Jatkuva oppiminen tukee toimijuutta tarjoamalla tarvittavat taidot ja tiedot, ja aktiivinen toimijuus edistää oppimista. Elinikäinen oppiminen ja ammatillinen toimijuus ovat tiiviisti yhteydessä toisiinsa.

Tutkimuksen tavoitteena on koota systemaattinen kirjallisuuskatsaus hoiva-alan ammatillisesta toimijuudesta Suomessa. Kirjallisuuskatsaus on valittu tutkimusmenetelmäksi, ja aineiston valintaan käytettiin tarkkoja kriteerejä. Analyysin perusteella löydettiin useita teemoja, kuten hoitotyön etiikka, alanvaihto, kollegiaalinen vertaistuki, pandemia, motivaatio, ammatillinen kielitaito ja maahanmuuttajat.

Tutkimustulokset osoittavat, että ammatillista toimijuutta tarkastellaan usein muiden teemojen yhteydessä. Esimerkiksi eettinen toimijuus, alanvaihto ja kollegiaalinen vertaistuki ovat keskeisiä teemoja, joissa ammatillinen toimijuus ilmenee. Ammatillinen toimijuus yhdistetään työhyvinvointiin ja työssä pysymiseen liittyväksi tekijäksi.

Ammatillinen toimijuus on keskeinen tekijä hoiva-alan työntekijöiden hyvinvoinnissa ja työssä viihtymisessä. Jatkuva oppiminen ja aktiivinen toimijuus tukevat toisiaan ja edistävät yksilön ammatillista kehitystä. Tutkimuksen tulokset tarjoavat tietoa siitä, miten ammatillista toimijuutta on tutkittu hoiva-alalla Suomessa.

5.2 Tutkimuksen pohdinta

Tämä tutkimus tarjoaa katsauksen ammatillisen toimijuuden tutkimuksesta hoiva-alalla Suomessa. Tulokset osoittavat, että ammatillinen toimijuus on monimuotoinen ja moniulotteinen käsite, joka kytkeytyy tiiviisti työhyvinvointiin, työssä pysymiseen ja ammatilliseen kehittymiseen. Tutkimuksessa esiin nousseet teemat, kuten hoitotyön etiikka, alanvaihto, kollegiaalinen vertaistuki, pandemia, motivaatio, ammatillinen kielitaito ja maahanmuuttajat, osoittavat, että ammatillista toimijuutta tarkastellaan usein muiden teemojen yhteydessä.

Ammatillisen toimijuuden merkitys hoiva-alalla korostuu erityisesti työn vaativuuden ja palkan epäsuhdan vuoksi. Hoiva-alan työntekijät kohtaavat monia haasteita, kuten korkean työtaakan, matalan palkan ja työssä jaksamisen ongelmat. Näiden haasteiden keskellä ammatillinen toimijuus voi toimia voimavarana, joka auttaa työntekijöitä löytämään merkityksellisyyttä ja motivaatiota työhönsä. Tutkimukset osoittavat, että ammatillisen toimijuuden tukeminen voi parantaa työhyvinvointia ja vähentää alanvaihtoa.

Elinikäinen oppiminen ja ammatillinen toimijuus ovat keskeisiä tekijöitä, jotka tukevat toisiaan. Jatkuva oppiminen tarjoaa työntekijöille tarvittavat taidot ja tiedot, joiden avulla he voivat toimia tehokkaasti ja vaikuttavasti työssään. Samalla aktiivinen toimijuus edistää oppimista ja ammatillista kehittymistä. Tämä vuorovaikutus luo positiivisen kehän, jossa oppiminen ja toimijuus vahvistavat toisiaan.

Tutkimuksen rajoitukset liittyvät aineiston rajallisuuteen ja valittujen artikkeleiden määrään. Vaikka systemaattinen kirjallisuuskatsaus tarjoaa kattavan kuvan aiheesta, on mahdollista, että joitakin relevantteja tutkimuksia on jäänyt huomiotta. Lisäksi tutkimusten erilaiset metodologiset lähestymistavat voivat vaikuttaa tulosten vertailtavuuteen.

5.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tämä tutkimus on toteutettu noudattaen hyvän tieteellisen käytännön ohjeita, jotka on määritelty Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2023) toimesta.

Tutkimus on systemaattinen kirjallisuuskatsaus, joten se on läpinäkyvä ja toistettavissa. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus mahdollistaa kattavan ja objektiivisen kuvan saamisen tutkimusaiheesta, mikä lisää tutkimuksen luotettavuutta.

Tutkimuksen luotettavuutta on vahvistettu käyttämällä tarkasti määriteltyjä kriteerejä aineiston valinnassa ja analyysissä. Valitut tutkimukset on analysoitu systemaattisesti ja kriittisesti, mikä varmistaa, että tulokset ovat perusteltuja ja johdonmukaisia. Lisäksi olen pyrkinyt huolellisuuteen ja tarkkaan tietojen käsittelyyn koko ajan.

Näiden toimenpiteiden avulla tutkimus täyttää hyvän tieteellisen käytännön vaatimukset, on eettisesti tehty ja luotettava, ja tarjoaa luotettavaa tietoa ammatillisesta toimijuudesta hoiva-alalla Suomessa.

5.4 Jatkotutkimusehdotuksia

Jatkossa olisi hyödyllistä tutkia, miten ammatillista toimijuutta hoiva-alalla voidaan tukea ja vahvistaa käytännössä, esimerkiksi koulutuksen ja työnohjausmallien kautta. Ammatillisen toimijuuden vahvistamisen käytännöt voisivat auttaa hoiva-alalla työssä jaksamiseen ja alalla pysymiseen.

Lisäksi voisi tutkia ammatillista toimijuutta laajemmin eri hoiva-alan konteksteissa. Tämä voisi tarjota syvällisemmän ymmärryksen siitä, miten toimijuus ilmenee erilaisissa organisatorisissa ympäristöissä ja auttaa luomaan toimivia käytäntöjä ammatillisen toimijuuden vahvistamiseksi.

LÄHTEET

- Eteläpelto, A. & Vähäsantanen, K. & Hökkä, P. & Paloniemi, S. (2014). Miten käsitteellistä ammatillista toimijuutta työssä? *Aikuiskasvatus*, 2024(3), 202–214. <https://journal.fi/aikuiskasvatus/article/view/94100/52778>
- Heidegger, M. (2000). *Oleminen ja aika* (R. Kupiainen, käänt.). Vastapaino. (Alkuperäinen teos julkaistu 1927).
- Hökkä, P & Vähäsantanen, K. (2012). Miten sinun suhteesi työhön voi? *Ruusupuiston kärkiuutiset*, 2016(2). <https://peda.net/jyu/ruusupuisto/uutisarkisto/2016-2/1-suhde-tyohon>
- Kopakka, K. (2020) Ammatillisen identiteetin rakentuminen. [Kandidaatin tutkielma, Tampereen Yliopisto]. Trepo. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/123389/KopakkaKatariina.pdf?sequence=2>
- Latomaa, T. (2017). *Hoivakokemus hoitotieteen käsitteenä*. Oamk. E-pooki 43/2017. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/137269/Hoivakokemus%20hoitotieteen%20kasitteena.pdf?sequence=1>
- Lehmuskoski, L. (2017). *Työhyvinvointia hoiva-alalle : määrällinen tutkimus työhyvinvoinnin muutoksesta Työn ilolla tuottavuutta ja kilpailukykyä - kehittämishankkeen aikana*. [Opinnäytetyö, Tampereen Ammattikorkeakoulu]. Tampereen ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2017112718344>
- Mankki, M. (2023, 31. lokakuuta). Henkilöstön vaihtuvuus vilkastui palvelualoilla ja teollisuuden toimihenkilöillä. *Elinkeinoelämän keskusliitto*. <https://ek.fi/ajankohtaista/uutiset/henkiloston-vaihtuvuus-vilkastui-palvelualoilla-ja-teollisuuden-toimihenkiloilla/>

- Miettinen, R. (2018). *Terveysthuollon henkilöstön ammatillinen toimijuus sote-uudistuksessa* [Pro gradu -tutkielma, Jyväskylän Yliopisto]. JYX.
<https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/60568>
- Opetushallitus (2024). *Elinikäisen oppimisen avaintaidot*. Luettu 18.11.2024.
<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/elinikaaisen-oppimisen-avaintaidot>
- Päärne, A. (2018). *Sairaanhoidajien ammatillisen toimijuuden kokemuksia Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin yhteispäivystyksessä* [Pro gradu -tutkielma, Turun Yliopisto]. UTUPub.
<https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/146844/gradu2018Pa%20a%20rni.pdf;jsessionid=61CA6F0E4B89B61F7673BFE28AB8BE28?sequence=1>
- Suomen Sairaanhoidajat. (2023). *Työolobarometri 2023*.
<https://sairaanhoidajat.fi/wp-content/uploads/2023/05/Tyo%CC%88olobarometri-2023-1.pdf>
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta [TENK]. (2023). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa*. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Haettu Joulukuu 14, 2024, osoitteesta
https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf
- Valtioneuvosto. (2015). *Hoito- ja hoivapalvelualan tila ja tulevaisuudennäkymät*. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. TEM raporteja. 3/2015.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75084/TEMrap_3_2015_web_15012015.pdf
- Vilkka, H. (2023). *Kirjallisuuskatsaus metodina, opinnäytetyön osana ja tekstilajina*. Art House.
- Vähäsantanen, K. & Paloniemi, S. & Hökkä, P. & Eteläpelto, A. (2017). *Ammatillinen toimijuus. Rakente, mittari ja tuki*. Toimijuutta edistävään työssä oppimiseen: Prosessit, kriittiset edellytykset ja tulokset (ALW-21) -hankkeen loppuraportti. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/53149>

Kirjallisuuskatsauksen aineisto

- Kaipainen, V., Kuurne, K., & Collin, K. (2024). Kätilöiden eettinen toimijuus synnytyuskulttuurin murroksessa. *Aikuiskasvatus*, 44(2), 122–134. <https://doi.org/10.33336/aik.137507>
- Laaksonen, H. & Kivinen, P. (2022). Hoitotyön kollegiaalinen hybridivertaistuki. Teoksessa Heinonen, T. & Korpela, A. (toim.) *Etänä enemmän – muuttuvaa sote-työtä kehittämässä*. Tampereen ammattikorkeakoulun julkaisuja, sarja B, raportteja 141, s. 61-69 <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-7266-73-1>
- Ring, M., Makkonen, T., Kaarakainen, M., & Maunu, A. (2024). Sairaanhoidajat: osaavia ja aktiivisia ammattilaisia vai käsipareja?. *Focus Localis*, 52(4), 49–60. <https://journal.fi/focuslocalis/article/view/145135>
- Virtanen, A. (2013). Minä sairaanhoitajana: tulevaisuuden minuudet motivaatiota muokkaamassa. *Lähivördlusi-Lähivertailuja*, 2013(23), 403-427. <https://doi.org/10.5128/LV.1736-9290>